

Ευαγγριανό σύστημα: κλειστή φιλοσοφική θεωρία ή καλλιέργεια τρόπου ζωής;

Ορθοδοξία / Θεολογία

Μαρία Καράμπελια, Δρ. Θεολογίας ΕΔΙΠ ΑΕΑΘ

Γι' αυτό και ο A. Casiday ανασκευάζει τη θέση του Hans Urs von Balthasar που χαρακτηρίζει το ευαγγριανό σύστημα «τεθωρακισμένο», δηλαδή κλειστό. Το πρόβλημα σύμφωνα με τον A. Casiday βρίσκεται στο γεγονός ότι οι ερευνητές, όπως ο Hans Urs von Balthasar, ψάχνουν να βρουν στο έργο του Ευάγγριου αυτό το τεθωρακισμένο σύστημα, το οποίο ρυθμίζει τους μελετητές να εξαναγκάζουν τον Ευάγγριο να ταιριάζει στο σχήμα ενός διανοούμενου μοναχού. Αντιθέτως, η μεγαλύτερη αξία της σύγχρονης έρευνας είναι ότι διευκρινίζει τον σκοπό του ευαγγριανού έργου, που είναι η καλλιέργεια ενός τρόπου ζωής και όχι η δημιουργία μιας κλειστής

φιλοσοφικής θεωρίας. Σύμφωνα με τον A. Casiday «ο Ευάγγριος στοχεύει κυρίως να παρακινήσει σε μετριοπάθεια και να εντυπώσει στον νου με την επανάληψη τις αξίες που θα οδηγήσουν κάποιον στη μίμηση του Χριστού, και αυτό είναι αντίθετο στη προσπάθεια να διαβαστεί η δουλειά του ως ένας χαρτογραφημένος οδηγός σε μια φιλοσοφική περιοχή της μοναχικής ζωής των διανοούμενων»[\[1\]](#).

Με τη θέση του A. Casiday συμφωνεί απόλυτα και ο Kevin Korrigan παρατηρώντας ότι ο Balthasar βλέπει τη σκέψη του Ευάγγριου ως «το χαλαρό, ρευστό και μεταλλασσόμενο σύστημα του Ωριγένη» φανατικά θυσιασμένο «σ' ένα τεθωρακισμένο σύστημα», στο οποίο ο ενσαρκωμένος κόσμος και η ατομικότητα είναι «απλή ψευδαίσθηση» και ο υψηλότερος στόχος της ζωής είναι η γνώση[\[2\]](#). Διαφωνώντας ριζικά με μια τέτοια διαπίστωση, προβάλλει την ανάγκη όχι μόνο ο Ευάγγριος αλλά και ο Γρηγόριος Νύσσης να ειπωθούν με καινούργιους τρόπους.

Μάλιστα ο Kevin Korrigan συνεξετάζοντας τον Ευάγριο τον Ποντικό με τον Γρηγόριο Νύσσης παρατηρεί ότι «*συχνά ο Ευάγριος αποκαλείται ένας υπερβολικός ασκητής, ο οποίος απαιτεί την εκρίζωση του συναισθήματος και ανήκει σε μια πιο "διανοητική" παράδοση απ' ό,τι ο Γρηγόριος. Ωστόσο τίποτα απ' αυτά δεν ισχύει. Εξίσου, και οι δύο δείχνουν ένα σεβασμό για τους μοναχούς, που ηγούνται στην πνευματική καθοδήγηση των ασκητών, και την κοινοβιακή ζωή. Και οι δυο τονίζουν τη χειρωνακτική εργασία, τη συμπόνια για τους άλλους, και όχι την έλλειψη συναισθήματος. Αυτές οι θετικές ιδιότητες μαζί με την απόσυρση από τον κόσμο ή την ξενιτιά, την προσοχή στον εαυτό, την ακινησία, την αυτογνωσία, την επιμέλεια, την καρτερία, κι ακόμα και τη φιλοξενία, δείχνουν ότι το πνεύμα του Ευαγρίου δεν έχει απομακρυνθεί από τους Κανόνες του Βασιλείου»[\[3\]](#). Έτσι καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «*οι μοντέρνες αξιολογήσεις μιας αντιθετικής διαφοράς μεταξύ βιβλικής θεολογίας από τη μια πλευρά και μιας ελληνιστικής φιλοσοφίας από την άλλη δεν αντανακλούν τις πρακτικές είτε των Καππαδοκών είτε της παράδοσης της ερήμου*»[\[4\]](#).*

Είναι εξάλλου αξιοπρόσεκτο ότι ακόμη και σήμερα το *Περὶ Προσευχῆς* μαζί με τον *Πρακτικὸν* είναι από τα πιο γνωστά έργα του Ευαγρίου, που έχουν μεταφραστεί σε πάρα πολλές γλώσσες ελκύοντας την προσοχή όχι μόνο των ερευνητών αλλά και των πιστών[\[5\]](#). Αυτά τα έργα προσανατολίζονται περισσότερο στην εμπειρία παρά στις φιλοσοφικές υποθέσεις[\[6\]](#). Είναι γεγονός ότι η πρακτική του διδασκαλία δεν εκτιμήθηκε μόνο από τη θεολογική παράδοση εκείνης της εποχής, αλλά και από τη σύγχρονη επιστημονική έρευνα. Ο Ευάγριος κάνει σαφές ότι υπάρχει μια αλληλεπίδραση μεταξύ προσευχής, νου, λογισμού και εγκεφάλου, πραγματικότητα που αποτελεί τη βάση για ένα διάλογο ανάμεσα στα γραπτά του με τη γνωστική επιστήμη[\[7\]](#). Με τα έργα του προσπάθησε να προσφέρει θεολογική και μεταφυσική βάση και ερμηνεία στην άσκηση και μάλιστα να την συστηματοποιήσει και να την κωδικοποιήσει. Έτσι η πρακτική του διδασκαλία διατηρήθηκε και βρήκε θέση στις κλασικές συλλογές του Βυζαντινού ασκητισμού, όπως η *Συναγωγή* του Παύλου Ευεργετινού και η *Φιλοκαλία* του Νικοδήμου του Αγιορείτη, καθώς εκτιμήθηκε η ψυχολογική αξία του έργου του που αφορά την εσωτερική διορατικότητα[\[8\]](#).

Ο Ευάγριος, αν και υιοθετεί τη νεοπλατωνική διάκριση σε θεωρία και πράξη, τη μετασχηματίζει σε τέτοιο βαθμό, ώστε εν τέλει μεταβάλλει ολοκληρωτικά το νοηματικό περιεχόμενο αυτών των όρων. Σύμφωνα με τον Wandel des Welthezugs «*το νέο στοιχείο που εισάγει ο Ευάγριος είναι ότι αντιμετωπίζει την πράξη ως πνευματική μέθοδο, τονίζοντας με έμφαση τη διδακτική της όψη. Έτσι, η πράξη γίνεται μια ακριβής υπόδειξη για το πώς πρέπει να επιτευχθεί η γνώση και δηλώνει τον αγώνα του μοναχού ενάντια στους δαίμονες. Η πραγματική πράξη της ευαγριανής διδασκαλίας δεν είναι παρά ο αγώνας ενάντια στα πάθη*»[\[9\]](#). Πρόκειται

για έναν πρόγραμμα πνευματικής ζωής που αποτελείται από προτροπές και πρακτικές για όσους επιθυμούν ν' επιχειρήσουν το μακρύ ταξίδι για τον Θεό[10]. Ήδη από τον 12^ο αιώνα ο καθένας μπορεί να ακολουθήσει το πρόγραμμα του Ευαγγερίου που αφορά την πνευματική εξέλιξη[11].

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

[1] Βλ. A. Casiday, *ό.π.*, σσ. 25-26.

[2] Βλ. K. Korrigan, *ό.π.*, σ. 40.

[3] Βλ. K. Korrigan, *ό.π.*, σ. 198.

[4] Βλ. K. Korrigan, *ό.π.*, σ. 50.

[5] Βλ. A. Casiday, *ό.π.*, σ.185.

[6] Βλ. J. Bamberger, *ό.π.*, σ. Lxxx.

[7] Βλ. G. Tsakiridis, *ό.π.*, σ. 35. Βέβαια όπως διαπιστώνει και ο ίδιος ο Τσακιρίδης η έρευνά του απευθύνεται σε χριστιανούς που έχουν εξομολογηθεί αλλά ίσως έχουν αμφιβολίες σχετικά με πολλά υπερφυσικά ζητήματα του χριστιανισμού, στους οποίους και προτείνει τη χρήση της προσευχής για την αποτελεσματική καταπολέμηση του άγχους ως ένα αποδεκτό πλαίσιο για την μάχη ενάντια στο κακό. Πρβ. *ό.π.*, σσ. 117-118.

[8] Βλ. A. Casiday, *ό.π.*, σ.21. Πρβ. Μάξιμος Μοναχός Σιμωνοπετρίτης, «ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑΣ: ΕΥΑΓΓΡΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΟΣ, ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ», ΠΡΑΚΤΙΚΑ Β΄ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ- 200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΙΜΗΣΗ ΤΟΥ, 3-5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2009 , ΠΕΝΤΑΛΟΦΟΣ ΠΑΙΟΝΙΑΣ 2011, 71-82, όπου τονίζεται η επίδραση του Ευαγγερίου Ποντικού στον Μάξιμο τον Ομολογητή και η υιοθέτηση ενός μέρους της διδασκαλίας του από τα *Γνωστικά Κεφάλαια* στην έκδοση της *Φιλοκαλίας* του αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτη.

[9] Βλ. Wandel des Welthezugs, *ό.π.*, σσ. 27-29.

[10] Βλ. A. Casiday, *ό.π*, σ. 27.

[11] Βλ. A. Casiday, *ό.π*, σ. 22.

<https://bit.ly/2WvsvMZ>